

kadrovi
iz filma
Želimira
Žilnika
»sloboda
ili strip«
(proizvodnja
»neoplanta«
novi sad)

ESTETIKA ZAPUŠENIH USTA

ANTISAMOUPRAVNE SNAGE u kulturi Novog Sada najduži otpor priređuju pristalicama samoupravljanja u filmskoj kući Neoplanta. To zaključujemo po činjenici da, danas, jedino još u Neoplanti tinjaju ostaci bitke koja se vodila u proteklom razdoblju, na više frontova.

Pokrajinski Komitet SK razbio je pokušaj da se na Filozofskom fakultetu afirmiraju ideje i mišljenja protivna globalnoj politici rukovodstva Saveza komunista Vojvodine. Završni udarac zadan je protjerivanjem s fakulteta Đ. Vukovića. Vuković je jednom prilikom, na javnom zboru, napadao ličnost M. Čanadanovića, predsjednika Pokrajinskog komiteta SK.

Intervencijama Pokrajinskog komiteta SO uništena je grupa mladih stvaralaca na Tribini mladih (poznatih po svom anaroidnom ponašanju u 1971. godini). Neki od ovih izvedeni su na sud i osuđeni na kazne strogog zatvora u trajanju i do tri godine.

Simhroniziranim akcijama slomljena je urednička grupa intelektualaca u studentskom listu Index, odakle se u desetak brojeva lista harangiralo na politiku Pokrajinskog Komiteta SK, s pokušajem da se podvrgne bespoštednoj kritici postojeće stanje u novosadskoj kulturi.

Jedino je Neoplanta, s poznatim slučajem filma WR — Misterije organizma, redatelja Makavejeva, izazivala teške konflikte u kojima je učešće morala uzeti čak i Komisija za očuvanje tradicija NOB, Udruženja boraca Vojvodine.

Odlučnom i beskompromisnom borbom društveno-političkih foruma taj je film onemogućen za javno prikazivanje. Otpori koje su pružali pojedini filmski radnici, uništeni su. Direktor Neoplante, S. Udovički, uklonjen je i onemogućen, da bilo gdje u Novom Sadu nastavi svoju djelatnost. Na njegovo mjesto postavljen je dr D. Redjep. Tako su neprijatelji tučeni na svim pozicijama i malo je vjerovatno da će se u dogledno vrijeme oporaviti.

Bitka je, dakle, dobijena. Da vidimo, na primjeru filma, kako ta pobjeda djeluje na produkciju.

šest mjeseci poslije...

ŠEST MJESeci PROŠLO JE od zavođenja nove uprave u Neoplanti a stvari tapkaju u mjestu. Nije snimljen ni jedan film. Nije donešen novi Statut. Nije formiran Filmski savjet kuće. Sadašnji Zakon o filmu škripi i raspada se naočigled javnosti.

Autori koji su Neoplanti donijeli petnaestak najviših domaćih i stranih nagrada (Sajtinac, Žilnik i Godina) nisu u planu ovogodišnjeg repertoara, ma da su ranije najavljivani.

U strahu od produkcije, trgovina dobija zamah. Neoplanta se »pridružuje proizvodnji« filma Tragovi crne devojke u trenutku kad je taj film već snimljen i to se objavljuje kao koprodukcija. Otkupljuju se sva prava za Seobe Crnjanskog, ali se u isto vrijeme nagovještava prodaja tog djela Televiziji. Sve se to radi bez organa upravljanja.

Jedan sektor kinematografije je, istina, unaprijeđen 300 posto. Naime, umjesto jednog bivšeg direktora imenovanja su dva nova, sa gotovo dvostruko većim plaćama. Za njih se sada dovršava uređenje luksuznih kancelarija na oko 70 kvadratnih metara. Oni su jednog dana u Puli, drugog u Nišu, trećeg u Mađarskoj. I poslije dva tjedna molbi da odgovore na nekoliko pitanja — nisu našli vremena. Ljudi rade. Pitanje je što?

LADI ISTVAN, filmski kritičar, član Komisije za kinematografiju:

prekinut uspon produkcije

TUCIĆ: Sta mislite o sudbini Neoplante posle kadrovskih i strukturalnih promena? Sadaš-

nje rukovodstvo nagovještava renesansu produkcije.

LADI: Da li će posle promena u Neoplanti doći do bujanja filmskog stvaralaštva — to se trenutno ne zna. Leno, u svakom slučaju sam pesimist. Mislim da od toga ne može doći. Ne može zato što je prekinut uspon jedne produkcije. Tu je jedino moguća stagnacija. Što se tiče redateljstva Neoplante, za koje u štampi piše da će se vratiti, od njih niko ja sam čuo suprotno. A to svakako znači da je došlo do osiromašavanja vojvodanske kinematografije. Da li to može, i u koje vreme da se nadoknadi, to se ne zna. Ja sam skeptičan.

TUCIĆ: WR — Misterije organizma prikazuje se s uspehom u inostranstvu. Neoplanta film drži u bunkeru i ubire novac od prodaje na strani. Važnost cenzorskog kartona nije osporena i film bi mogao slobodno da se prikazuje kod nas.

LADI: Po mom mišljenju apsurdno je da jedan naš film bude prikazan u inostranstvu a kod nas stoji u bunkeru. Meni to izgleda kao da se napolju hvalimo — eto, takvi smo mi, a u stvari, kod kuće sasvim drugačije gledamo na razne stvari.

U slučaju WR moglo se lako dogoditi da jednostavno nisu primetili ono što govori protiv zamjerki izrečenih na film. Ili su zabacavili. Radi se o psihičkoj konstituciji gledalaca (na specijalnu projekciju WR u novosadskom bioskopu Arena pozvani su odabrani predstavnici javnog života Novog Sada — prim. V. R. T.).

TUCIĆ: Kakvo je Vaše mišljenje o sadašnjoj situaciji vojvodanske kinematografije?

LADI: Rečeno primerom kibernetike, situacija vojvodanskog filma je kao ona crna kutija sa ulaznom veličinom na jednoj i izlaznom na drugoj strani. Na crnoj kutiji je naznačena njena funkcija i to da promene na izlaznoj veličini zavise od ulazne. A istovremeno, šta se događa u crnoj kutiji, u tom sistemu — to se ne zna.

TUCIĆ: Reditelj Žilnik ima teškoća oko dovršenja svog filma. Producent traži da iz njega izbacimo oko 25 minuta materijala. Sta mislite o tome?

LADI: To znači da posle toga ne postoji film! Žilnik ima svoju viziju i nju želi da izrazi u filmu. Pitanje se da li će pristati da revidira svoju sopstvenu viziju. Da se producent meša u autorov posao, teoretski je moguće, jer nije rešeno pitanje samoupravljanja filmskih radnika. Sasvim je drugo pitanje da li je to dobro! Ovo je nenormalna situacija. Normalno bi bilo da autor može slobodno da odgovara za ono što je uradio. U estetskom, društvenom i svakom drugom pogledu. Ovo što sada radi Neoplanta možda je zakonito, jer postojeći zakon nije dobar, jer kada je donošena primedbe filmskih radnika nisu uzete u obzir.

ILIJA BAŠIĆ, predsjednik Udruženja filmskih radnika Vojvodine:

odnosi su delikatni

TUCIĆ: Udruženje filmskih radnika u diskusijama oko izrade novog statuta Neoplante imalo je ozbiljnih primedbi. Vaš je predlog bio da se predvidi pored Filmskog saveta i Radnički savet, kao u svakom drugom preduzeću, te da neposredni proizvođači mogu odlučivati o sudbini svog rada. Da li su vaše primedbe usvojene? Saznali smo da sadašnji Zakon o filmu ne rešava pitanje samoupravljanja.

Necelovitosti, nerešenosti u Zakonu i Statutu Neoplante i na ostalim mestima, čija je posledica nerešeno samoupravno odlučivanje filmskih radnika ne mogu se tumačiti kao posledica zlih namera i tendencioznosti, nego delikatnosti odnosa i inte-

5 diskokritika

UVOD ILI DOPUNA

dizzy gillespie, serija jazz spectrum,
izdanje rtb — metro records lpv 4327,
snimljeno između 6. 6. 1950. i 17. 2. 1954.

NAJPRIJE TREBA NAPOMENUTI da jazz u domaćoj diskografskoj nakladničkoj djelatnosti gotovo nije zastupljen. Dvouvom se upotrijebiti riječ »gotovo«, ali smatramo da se ipak ne može ignorirati onih pet-šest albuma (u šta su naravno uključena i licencna izdanja) što čine domaću disko produkciju jazz. U takvim okolnostima razmišljanje o nekom visokom estetičkom doseg pojedinog izdanja više je nego izlišno, jer nakladnici s onim malim postotkom što u njihovoj djelatnosti otpada na jazz žele, vjerojatno, ostvariti komercijalni uspjeh, stvarajući tako kompromisna izdanja koja niti mogu zadovoljiti serioznog poklonika jazz, niti tzv. »široko slušateljstvo« za koje su oni »životno zainteresirani« i koje im je najveća briga?!

Ploča o kojoj nam je govoriti, zapravo serija iz koje ona potječe nije lišena spomenutih karakteristika, ako smijemo suditi po trima netom izašlim albumima, no te su značajke tu u manjem obimu nego li kod drugih izdanja.

Ističemo da je ovaj album (kao uostalom i cijela serija) izašao u Produkciji gramofonskih ploča Radio-Televizije Beograd, koja sudjeluje s osamdeset posto u cjelokupnoj nakladnoj djelatnosti jazz-glazbe kod nas, što u stvari više govori o potpunoj neaktivnosti ostalih, a ne o prevelikoj aktivnosti ovog producenta.

Bez obzira na sve opaske čini se prema do sada izašlim albumima da je serija **Jazz Spectrum** najambiciozniji projekt ove vrste kod nas. Naime, ono što nam je do sada predstavljeno sugerira zaključak da će nakladnik metodom potretiranja bilo stila (dixielanda, odnosno New Orleansa, na prvoj ploči), vrste (pjevačice swing ere, na drugoj ploči) ili pojedine ličnosti (Dizzy Gillespie, na ovom albumu), zaokružiti jednim površnim pregledom cjelokupnog opusa jazz. Da se ne nalazimo u situaciji u kojoj je svaka akcija poželjna, i kada već kao akcija zaslužuje pohvale, ovakav bi pristup zaslužio oštru kritiku zbog svoje manjkavosti. Naime, portretiranje kao metoda krije određene zamke, jer portret bi trebao prikazivati najkarakterističnije crte stila određenog glazbenika a istodobno biti i kvalitativnim izborom iz njegova opusa. To je pak nemoguće realizirati jer su snimke pojedinih glazbenika rasute po izdanjima različitih producenata, pa bi zbog naknade isplaćene njima realizirana ploča imala cijenu koja se ne bi mogla opravdati niti unikatnošću izdanja. Zbog toga diskografske kuće često pribjegavaju kompromisnim rješenjima sakrivenim pod pretencioznim nazivima »The Best of...« i sl., a muzikološki promatrano ta ili druga izdanja (doduše pod naslovima manje pretencioznim, ali po metodi indentična) ne pružaju slušatelju adekvatan uvid u stvaralaštvo portretiranog glazbenika, što im je čini se i ambicija, a i jedino opravdanje pojave takvih ploča.

Sve što je dosad pripomenuto vrijedi i za najbolju ploču iz serije **Jazz Spectrum** — »Dizzy Gillespie«, s nužnom napomenom da je tu učinjen i korak više, vidljiv u naporu da se glazbenik prikaže kao solist velikog orkestra (Dizzy's Business), vrstan instrumentalist u malom sastavu (Bloomdido), pjevač vrlo karakterističnih fraziranja i boje glasa (On The Sunny Side Of The Street), kompozitora (Groovin' High)... dakle u svim oblicima njegova stvaralaštva. Realizacija je pak ostala na razini pokušaja, točnije informacije o njegovoj svestranoj djelatnosti, a ne i kvalitativne ilustracije te djelatnosti.

KAD PLOČU PROMATRAMO IZOLIRANO, apstrahirajući njen položaj naspram drugih, neusklađenost između realizacije i intencije moramo istaknuti dva vrijedna snimka. »Bloomdido« (Charlie Parker) i »Woody'n You« Dizzy Gillespie. Prva je tipična be-bop skladba s karakterističnom progresijom, a potonja nam ilustrira Dizzyjev velik interes za afro-kubansku glazbenu sintezu i njenu primjenu na jazz. Sola Gillespie (truba) i Les Spanna (gitar) najbolji su trenuci izvedbe.

AKO SAZMEMO DOJMOVE nameće nam se zaključak da nam ova ploča ne može biti najmeritornijim uzrokom za prosuđivanje kvalitete i značaja ovog izvanserijskog glazbenika već nam može poslužiti kao dopuna ili uvod u njegov opsežan opus, jer ne možemo negirati vrijednost pojedinih ostvarenja koja se na ploči nalaze.

Istači treba da su bilješke na omotnici albuma velik korak naprijed u odnosu na ploču, koja je prije više od desetak godina izdao »Jugoton« pod naslovom »Dizzy Gillespie svira cool«. Za čitatelje koji ne poznaju dovoljno jazz, stil cool je nastao oko osam godina nakon snimanja spomenute ploče Jugotona?!!

resa koje dosadašnja kvalitetna filmska proizvodnja nameće filmskoj profesiji i svima kojima je kvalitetno filmsko stvaralaštvo u Vojvodini i želja i obaveza.

TUCIĆ: Producent traži od reditelja Žilnika da iz svog filma izbac 25 minuta materijala. Nije li čas da Udruženje reaguje, neće li takva praksa sputavati sve autore?

BASIĆ: To je stvar Želimira Žilnika. Obzirom da znam Žilnika, siguran sam da će on naći izlaz. Ne vidim da je situacija nekako specifično zapletena. To je normalni radni tok na finalizaciji filma a ja prorok nisam. Udruženje ne postoji da bi se vezivalo za autora ili producenata. Mi smo i ranije bili protiv cenzure. Svi dokumenti Udruženja, sve reakcije na Zakon o filmu bili su, između ostalog i da dokažemo da je cenzura preživjela.

žilnik: ni film ne trpi transplantaciju glave

TUCIĆ: Novine izveštavaju da je u »nekada kontroverznoj« Neoplanti zavladao konačno red. Kakva je po Vašoj oceni situacija filma u Vojvodini danas?

ŽILNIK: Sve je austro-ugarski elegantno i socijalistički humano. Slučaj Neoplante je davno prošao voz.

Ima jedan mali efekat čitave te ofanzive, ali jedva da vredi pomena. Naime, zabrane i suđenja, te sitne packe, nisu to samo hiruški zahvati koji knjige ili filmove bace na đubre i tačka. Naprotiv. Zabrane i suđenja, to su podsticaji, to je koncept, to je putokaz za praksu koja će se truditi da ne bude suđena i zabranjivana. Otrcano je i poznato da, ukoliko se sudi kritičkom mišljenju, tim se istim postupkom bogato đubri teren na kome će karijerizam, politronstvo i nerad da dikaju kao korov. Estetika zapuštenih čista je lepak za muve. I najmanja represija lako će pronaći glasnogovornike koji, bajagi uplašeni njom, opravdavaju sve moguće svoje beskičmenjačke strasti. Dakle, ukoliko je tu bilo stvarno neprijateljskih filmova, mi ćemo uskoro dobiti konačan odgovor kakav nam je film »prijateljski«. To vredi čekati. Vi sad možete da vičete: kome je uopšte taj »društveno kritički film« bio potreban! Zašto plakati za njim.

On harangira! Postoji odgovor: bez gledanja otvorenih očiju, postajemo neki drugi. Ovu zajednicu čini šest republika, Jadransko more, Skadarsko jezero, ali i sloboda filma. Ja ne verujem da je čoveku veće socijalističko zadovoljstvo i ljudsko pravo skijanje na vodi, od eventualnog gledanja mog filma. Otкуда da taj segment ljudske okoline može slobodno da zagađuje ko god hoće?

TUCIĆ: Očigledno je pitanje definitivnog vrednovanja tih devadesetak kratkometražnih i sedam dugih filmova koje je Neoplanta proizvela. Da li će diskvalifikacije izricane posljednjih meseci izdržati i sud vremena?

ŽILNIK: Videćemo. Razlog sadašnje oseke sigurno da leži i u pogrešnoj proceni filmova u trenutku kada su motivi jednog dela prestali da se traže u stvarnosti, u okolnostima koje nas gnječe, nego su konstruisane navodno prevratničke ambicije autora. Zvanična optužba da grupa filmskih radnika, dakle i ja, deži monopol ravan monopolu političke birokratije — apsurdna je, te i postupci na osnovu te netačne procene samo će iracionalno i bezuspešno pokušavati daljim optužbama da je opravdaju. Jer, politički monopol je mogućnost manipulacije pojedincima i procesima, bez kritičke provere, a pravljenje filmova je privredna delatnost u oblasti spektakla i izloženo je potpuno sudu javnosti i proveri tržišta. Od te etike o »političkom monopolu« ništa manji falsifikat ne bi bio da te neko optuži da to i nisu filmovi nego šifrovane poruke špijunima jednog ili drugog bloka ili, možda, drugoj planeti!

TUCIĆ: Na tmurnu situaciju kinematografije ukazuje se širom zemlje...

ŽILNIK: Mozak i vijuge jednog filma nisu samo u vlasti scenariste i reditelja kako to spolja izgleda. Jedna mamutska organizacija svojim postojanjem i direktnim mešanjem goni proizvodnju da joj se udvara. To su zajednice kulture, fondovi, cenzure, žiriji. To su producenti čija je igra iza kulisa, a oni nemaju malu odgovornost u sprovođenju ove kinematografije. Kao alibi zašto filmom svi »rukovode«, a samoupravljanje se ometa, navodi se podatak da se za tu oblast troše ogromni novci. Prvo, u svakoj republici sredstva potrošena za film skoro su deset puta manja od novca za pozorišta, a i taj novac čitav dolazi od kinematografije, siste-

mom oporezivanja ulaznice. Kada bi, recimo, definitivne sudove o pozorišnoj produkciji pokušao javno da saopšti neko ko se razmeće podatkom da u pozorište ide retko, bio bi kamejan. A neopozive sudove o tome kako nam film stoji, kamo treba da krene, izriču ljudi koji sebe komplimentiraju podatkom da ih film slabo zanima, neredovno ga prate i ne misle ga uopšte »pratiti«. Slučaj Suvar igra u Puli već decenijama.

TUCIĆ: Konačno, kako predviđate da će teći stvari sa Vašim filmom?

ŽILNIK: Film je živi organizam, žilav kao mače. Ti možeš da mu potkrešeš noge do kolena, možeš mu iščupati bubreg, možeš da mu za izvesno vreme namestiš i tuđe srce da pumpa, ali ni film ne bi mogao da otpri da mu se našije tuđa glava. Dakle, kao i uvek, nadam se najboljem.

TREBA SE NADATI, iako su tanki oslonci te nade, barem u neposrednoj budućnosti. Ne sumnjamo da će Neoplantino rukovodstvo uspeti, za dobre pare, da okupi neka poznata imena filma. Već se reklamira rad Petrovića i Mađara Zoltana Fabrija. Ali, pitanje ostaje: DA LI NAJMLADA FILMSKA KUĆA, AFIRMIRANA PODRŠKOM MLADIMA, U SVOM OKRILJU FORMIRANIH AUTORA, TREBA ZAPLOVITI USTALJENIM VODAMA?

I jedno šire pitanje: U PROTEKLIM 2-3 GODINE U NOVOM SADU SE DOGAĐAJU TRAUMATIČNI POTRESI U INSTITUCIJAMA KOJE OKUPLJAJU KREATIVNU INTELIGENCIJU. SLUČAJEVI FILOZOFSKOG FAKULTETA, TRIBINE MLADIH, LISTOVA »POLJA« i »IN-DEX« i KONAČNO »NEOPLANTE« MJESECIMA PUNE STUPECE ŠTAMPE. KAKO TO DA NIJEDAN OD OVIH SLUČAJEVA NIJE RAZRIJEŠEN ARGUMENTIRANOM DISKUSIJOM STVARALACA U SUKOBU, NEGO JE NEIZBJEŽNO SLIJEDILA ADMINISTRATIVNO-POLITIČKA PA I SUDSKA ARBITRAŽA?

vujica rešin tucić

željko janda